

OBSERVANT

Informatie- en opinieblad van de Rijksuniversiteit Limburg

Jaargang 4, nummer 4

11 oktober 1983

Lagas: waarschijnlijk geen directe ontslagen

Bezuiniging bij medicijnen misschien verlicht

Nog steeds is niet duidelijk hoe groot precies de bezuiniging is die de medische fakulteit en het ziekenhuis Annadal krijgen opgelegd in het TVC-kader. De bedragen die minister Deetman vorige maand heeft genoemd (2,6 miljoen voor onderzoek, 1,7 voor patiëntenzorg en 2 miljoen voor het ziekenhuis) zijn op losse schroeven komen staan, nu er op het nippertje een compromis mogelijk lijkt tussen de acht instellingen die een medische fakulteit in huis hebben.

Het alternatief voor de bezuiniging van de minister, dat vorige week via de telex in de maak was lijkt kans van slagen te hebben, omdat het afkomstig is van drie instellingen, die tot nu toe behoorden tot de dwarsliggers in het medisch deeloverleg (Groningen, Nijmegen en Rotterdam). Als het tot een akkoord komt zal in Maastricht de aanslag voor onderzoek 1,3 miljoen kleiner worden en die voor patiëntenzorg 0,7 miljoen.

Wachtgeld volgend jaar al lager

Al in 1984 zal bezuinigd gaan worden op de ambtelijke wachtgeldregelingen. Dit is een gevolg van de verlaging van uitkeringspercentages in de werknemersregelingen bij werkloosheid en arbeidsongeschiktheid van 80 naar 70%, die de regering wil laten doorwerken naar de wachtgelden door middel van overeenkomstige kortingen. De maatregel, die 490 miljoen in '84 moet opbrengen, moet nog wel besproken worden met de ambtenarenbonden.

Zoals bekend wil de regering een korting van 3,5% op alle door de overheid betaalde salarissen, dus ook op die in het wetenschappelijk onderwijs. Verder wil zij volgend jaar een arbeidstijdverkorting voor ambtenaren doorvoeren van 2%, waarvoor 2,5% prijscompensatie moet worden ingeleverd. Of die arbeidstijdverkorting ook voor het w.o. geldt is een zaak die in het apart overleg met de bonden voor het w.o., het COPWO, moet worden besproken. Dat overleg werd overigens onlangs voor onbepaalde tijd door de bonden afgebroken, omdat zij niet tevreden zijn over het sociaal beleid rond de TVC-operatie.

Voorlopig echter houdt het bestuur van de fakulteit het erop, dat de bedragen, die Deetman heeft genoemd, opgebracht moeten worden. Vorige week hebben de onderwijskommissie, de gezondheidszorgkommissie en de wetenschapskommissie adviezen uitgebracht over de interne lastenverdeling. Vooral in het rapport van de wetenschapskommissie worden harde noten gekraakt. Van enkele capaciteitsgroepen wordt het onderzoek zo gedecimeerd, dat het waarschijnlijk lijkt dat het fakulteitsbestuur tot fusie met andere groepen zal besluiten. De kommissie heeft aan de hand van het RAWB-rapport over prioriteitenonderzoek en de ZWO-beoordelingen voor de voorwaardelijke financiering bekeken welk wetenschappelijk onderzoek het meest voor handhaving in aanmerking komt.

Op een informatieve bijeenkomst, die het fakulteitsbestuur vorige week vrijdag heeft belegd voor vertegenwoordigers van alle capaciteitsgroepen, was te zien hoe groot de onrust is die de bezuinigingsplannen te weeg hebben gebracht, al bleek veel van die onrust te berusten op onvolledige informatie. Het gekozen collegelid Ad Lagas was speciaal naar de vergadering gekomen om op iedereen een beroep te doen de omvang van de problemen te relativeren. „Naar het zich nu laat aanzien leiden de bezuinigingen niet tot directe ontslagen, maar wij kunnen niet alles overzien”, zei Lagas. „Ik verzeker u dat het College van Bestuur de inspanningsverplichting op zich neemt om géén ontslagen te laten vallen”. Behalve het negatieve effect van de plannen („Ik krijg veel telefoontjes en brieven van mensen die bang zijn dat ze op straat komen staan”) zag Lagas ook een positieve kant aan de operatie, namelijk het zoeken naar een inhoudelijke heroriëntatie.

Aanstaande donderdag zal in de fakulteitsraad van de medische fakulteit een eerste oriënterende bespreking plaatsvinden van de rapporten van de drie beleidsadviescommissies, die eerder deze week door het fakulteitsbestuur zijn samengevoegd tot één plan. Daarna zal het bestuur overleg plegen met de afzonderlijke capaciteitsgroepen. In november moet de reorganisatie rond zijn, omdat Deetman de laatste dag van die maand als deadline heeft gesteld voor het totale plan van het medisch cluster.

Jacques Herraets

21 November 1981 - 29 oktober 1983

In navolging van de raad van de Algemene Faculteit heeft de Universiteitsraad vorige week een motie aangenomen waarin stelling genomen wordt tegen de nucleaire kernbepapening. De raden roepen de leden van de universitaire gemeenschap op om 29 oktober mee te demonstreren in den Haag. Het faculteitsbestuur en het College van Bestuur is verzocht adhesie te betuigen met de doelstellingen van de demonstratie. De motie in de universiteitsraad werd aangenomen met tien stemmen voor en één tegen. Negen raadsleden onthielden zich van stemming.

Op pagina 7 wordt uitgebreid ingegaan op de juridische aspecten van het uitvoeren van het NATO-dubbelbesluit en worden de activiteiten opgesomd die aan de universiteit worden georganiseerd rondom de grote vreedsdemonstratie van 29 oktober.

Deetman wil adviesorganen voor onderwijs hervormen

Academische Raad gaat roemloos einde tegemoet

Minister Deetman wil een Adviesraad Hoger Onderwijs (ARHO) instellen die, te zamen met de al bestaande Onderwijsraad, moet gaan zorgen voor de advisering over het te voeren beleid voor het gehele onderwijs (WO, HBO en de Open Universiteit). De Academische Raad en de HBO-raad blijven niet in dezelfde vorm voortbestaan.

Ook het overleg tussen de minister van onderwijs en de instellingen zal vergaand worden gereorganiseerd. In plaats van de vele overlegorganen die momenteel bestaan (en waarin vaak dezelfde onderwerpen meerdere keren aan de orde komen) zullen twee „overlegkamers” worden ingesteld, één voor het Wetenschappelijk Onderwijs en onderzoek en één voor het Hoger Beroepsonderwijs. De Open Universiteit zal in beide kamers vertegenwoordigd zijn.

De beide overlegkamers, die afzonderlijk en gezamenlijk met de minister kunnen vergaderen (afhankelijk van het onderwerp), zullen worden samengesteld uit vertegenwoordigers van de gezamenlijke instellingen die daartoe moeten samenwerken. De instellingen zelf zijn verantwoordelijk voor de manier waarop zij hun belangenbehartiging in samenwerkingsverbanden organiseren, maar volgens Deetman kan dit bijvoorbeeld in een vereniging van universiteiten en hogescholen. De bedoeling is dat de deelnemers aan het overleg met de minister representatief zijn voor de gezamenlijke instellingen en bovendien de bevoegdheid krijgen om „heldere en effectieve afspraken” te maken. Zij moeten hun standpunt daarbij kunnen „uitonderhandelen”. Daarna bestaat geen ruimte meer voor verder overleg (“over één onderwerp wordt maar één keer vergaderd”), en dus ook niet voor een (verdere) standpuntbepaling door de verschillende instellingen over de gemaakte afspraken. De standpunten moeten dus vóór het overleg worden bepaald, en worden daarin verdedigd door vertegenwoordigers van de instellingen te zamen, wat ook tot gevolg heeft dat universiteits- en hogeschoolraden geen invloed meer kunnen uitoefenen op de conclusies van het gevoerde overleg.

Met al deze voorstellen wil minister Deetman het „gebrek aan samenhang” en de vele overlappings in het overleg binnen de structuur van dit moment tegengaan en wil hij een duidelijk onderscheid maken tussen de advisering over het beleid aan de ene kant en het overleg met belanghebbenden aan de andere kant. Bovendien wil hij de volgorde van advies en overleg duidelijker ma-

ken: De ARHO adviseert in een vroeg stadium over het te voeren hoger-onderwijsbeleid. Na de uitwerking daarvan adviseert de Onderwijsraad. De instellingen mogen in deze fase alleen schriftelijk hun commentaar geven op de beleidsvoornemens. Pas nadat het beleid door de Tweede Kamer is vastgesteld wordt overleg gevoerd met de gezamenlijke instellingen over de uitvoering daarvan.

Deetman wil in de ARHO 7 permanente leden voor vier jaar benoemen, die op basis van hun deskundigheid en op persoonlijke titel een plaats krijgen in deze raad. Zij moeten onafhankelijk zijn van de verschillende instellingen, zodat de advisering los staat van de belangenbehartiging. Daarnaast kunnen, op voordracht van de permanente leden, die op initiatief van de minister worden benoemd, ook tijdelijke leden worden aangesteld met een specifieke deskundigheid en ten behoeve van één advies.

Voor de Academische Raad, die bestaat uit vertegenwoordigers van de verschillende instellingen, is in de nieuwe opzet geen plaats meer. Voor de HBO-raad komt de adviesfunctie te vervallen, maar volgens Deetman kan deze raad voorlopig blijven bestaan als representatief orgaan in de nieuwe overlegstructuur, dus als vertegenwoordiger van de HBO-instituten.

Bert Bakker/UP

Brieven

Voorlichting

Het idee van „liberal arts” duikt op; in het ontwikkelingsplan van de RL wordt deze studierichting genoemd en omschreven. Een eerste notitie schetst de hoofdlijnen: studenten met een meer generalistische doelstelling kunnen van „breed naar smal” hun studie zó inrichten dat zij aan het einde van de studie in een geaccentueerde variant van „liberal arts” afstuderen. Concreet voorbeeld (uit de notitie): Naast een algemeen programma kiest men in het 1e en 2e jaar minimaal zes blokken, waarvan 2 uit het taalkundig-literaire aanbod, 2 uit het maatschappijwetenschappelijke aanbod en 2 uit het natuurwetenschappelijke aanbod.

Via een geleidelijke accentuering kan men uiteindelijk in het laatste (vierde?) jaar de blokken binnen één specifiek aanbod kiezen.

Van het onderwijsaanbod dat voor dit doel wordt gecreëerd (samen met HBO-instellingen) kunnen ook anderen, die meer functie- of domeingerichte opleidingen volgen, profiteren.

Wat de inhouden zouden kunnen

zijn is bepaald niet moeilijk te bedenken; het zal moeilijker zijn de beperkingen aan te brengen en daarover overeenstemming te bereiken.

De dienst Voorlichting wil de universitaire gemeenschap over die plannen – tot nu toe alleen een term – informeren.

Lang niet alles staat vast (een eerste notitie, niet waar?), maar de hoofdlijnen zijn helder en komen (toeval) overeen met het net gepubliceerde „convergent model voor het hoger onderwijs” van Wieggersma, Vlijm en Brenninkmeyer.

De voorlichter weet dat alles en beschikt over alle relevante documenten.

Wat doet dus de voorlichter in de Observant van 13 september? Vol vooroordeel onthoudt hij de lezer de algemene gedachte en de concrete mogelijkheden die deze biedt, en schrijft een onsamenhangend verhaal waar niemand wijzer van wordt. Behalve dat de vrouw van Vroman Tineke heet.

Wanneer de bedoeling is ironisch journalistiek te bedrijven is het de vraag of

a. de pen van deze redacteur daartoe in staat is

b. dit de taak is van een voorlichter. Ieder die iets meer van deze „arts liberales” wil weten, vrage mij de eerder genoemde notitie.

Jan Beliën

Naschrift:

Kritiek mag, zeker als die gerechtvaardigd is. Na lezing van de bewuste notitie en na een gesprek met auteur Jan Beliën was ik tot de conclusie gekomen: „Er is nog veel onduidelijk.” Ook het bovenstaande heeft mij niet van mening doen veranderen. Dat kan natuurlijk pure domheid zijn. Ikzelf geloof daarvoor echter goede en eerlijke argumenten te hebben, met name wat betreft de inhoud van Liberal Arts. Voor de goede orde stel ik: Daaraan is niets ironisch-critisch. En van enig vooroordeel ben ik me in elk geval niet bewust. De suggestie dat hier opzet in het spel is, wijs ik met klem van de hand.

Dienst Voorlichting
Sjonk Ritmeester

Immunology, to be or not to be

Toen Johann Sebastian Bach (1685-1750) in 1722 voor de laatste maal solliciteerde was hij op het hoogtepunt van zijn kunnen en had hij de meeste meesterwerken waarom hij nu wereldberoemd is, reeds voltooid. De sollicitatiecommissie, toen bestaande uit een barbier, een kruidenier en een Quasimodo-figuur, twijfelde ernstig of hij wel voortreffelijk genoeg was voor een baan als cantor in hun kerk te Leipzig. Alhoewel Jan Klein in zijn recent werk „Immunology, the science of self and non-self discrimination” de immunologie vergeleek met een symfonie en bij de indeling van zijn werk de term „beweging” verkoos boven het woord hoofdstuk, zijn de lokale immunologen niet synoniem met topmusici aan de Weense Staatsopera. Dit neemt echter niet weg dat hieruit automatisch een degradatie tot straatmuzikant (W.W.) volgt waarvan de muziek enkel op carnavaleske festiviteiten wordt gewaardeerd.

De capaciteitsgroep Immunologie kan eerder vergeleken worden met een kamerorkest. Onze muziek wordt niet gehoord in grote concertzalen waar themata zoals „bloedstolling” of „hart- en vaatziekten” weerklinken. Deze laatste themata worden naast in de klassieke ook in moderne versies gebracht en scoorden daarom hoog op lokale en nationale „hitlijsten”. De immunologische themata door ons in Maastricht gebracht zijn sinds 1979 (oprichting capgroep) steeds krachtiger hoorbaar.

Bij een zorgvuldig onderzoek bleek de eerste viool van ons kamerorkest toch hoog te scoren op de internationale hitlijsten. De rest van de jongere orkestleden bleek slechts buiten de landsgrenzen en over de grote plas enige renommé te bezitten, doch ná de periode 1974-1979.

De lezers van dit artikel zijn er nu reeds van overtuigd dat dit stukje zeker geen aanzet wordt tot een libretto van een opera. Het is wel onze bedoeling de aandacht van studenten en leden van de Faculteit der Geneeskunde te vestigen op de bedoelingen van het Dagelijks Bestuur van de Wetenschapscommissie, dat van plan is al onze projecten stop te zetten. Deze projecten „Intra- en extra-

vasculaire ontstekingsreacties” (thematata: mechanisme van afstoting van orgaantransplantaten, regulatie van de immuunrespons en dendritische cellen) en „Immunopathologie van autoimmuunziekten” (thematata: nierpathologie, schildklierziekten en myasthenia gravis) zijn uiteraard goedgekeurd door de lokale searchcommissie en FUNGO en sommige genieten ook steun uit derde geldstroom.

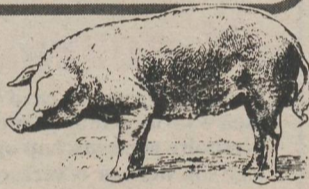
Ten slotte denken we dat deze projecten een belangrijk onderdeel zijn van het curriculum aan deze faculteit. Het succes ervan wordt bezien door een groep van 23 enthousiaste keuzepraktikanten binnen onze capaciteitsgroep.

Wij hopen dan ook dat deze klacht en onze projecten niet hetzelfde lot zullen ondergaan als een aantal sonates voor viool van Bach. Het manuscript van de zes sonates voor soloviool werd jaren nadat Johann Sebastian het had geschreven opgedekt in een kruidenierswinkel waar men het gebruikte om boter in te pakken.

Namens de capaciteitsgroep Immunologie,

M. De Baets

Paartjes

Te koop Citroën Diane 6, 1973 voor f 450,-. Incl.: 616100 tst. 267 overdag, 09-3211713804 's avonds.

Volkswagen 1300 bwj. '71 te koop. Prijs n.o.t.k. Hans-Scharnerweg 12, Maastricht.

Te koop: gasfornuis, ijskast, Moulinex grill, keukenaanrecht. Inlichtingen: P. Verkoyen, Randwijck, toestel 244 of na 18.00 uur 043-12953.

Zesdejaars medisch studente uit Leiden zou graag ruilen met zesdejaars uit Maastricht. Inlichtingen: Leontien Rietjens, p/a Nieuwe Vlikerweg 1, Ulestraten, tel. 043-643379

Voor Algemene-Wetenschappelijke Boeken

BOEKHANDEL Bergmans

Nieuwstraat 9 - 6211 CR Maastricht

* Nieuw in ons assortiment:

Een grote collectie

JURIDISCHE BOEKEN

leenaarts medibanda b.v.

lid "Orthobanda"

wycker brugstraat 12 - 6221 EC maastricht - telefoon 043 - 10349

- Detailhandel en groothandel in medische instrumenten en apparatuur.
- Ruime sortering in showroom.
- Speciale tarieven voor studenten.

'N PAAR STELLINGEN VAN DE MEEST GEPROMOVEERDE DRUKKER STELLINGEN

Krips Repro – drukker van de meeste proefschriften in Nederland – stelde een aardig stellingenboekje samen. U ontvangt het als u uw dissertatie in productie geeft bij Krips Repro. Bel voor informatie met de afdeling Dissertaties.

Kaapweg 6, 7944 HV Meppel
Postbus 106, 7940 AC Meppel
telefoon 05220-53731

OBSERVANT

Informatie- en opinieblad van de Rijksuniversiteit Limburg, uitgave van de Stichting Maffius. Verschijnt veertiendaags.

Redactieadres:

Tongersestraat 53, kamer 304
Postbus 616
6200 MD Maastricht
Telefoon: 043-888319
(doorkiesnummer)

Stichtingsbestuur:

Wim Hermens (voorzitter),
Kees Schröder (penningmeester),
Jacques Heijen (buitenuiversitair lid),
Evelyn de Leeuw
(redactieafgevaardigde)

Redactie

Walter van Bree, Ton Hamelers,
Jacques Herraets (eindredacteur),
Evelyn de Leeuw, Appie Lucman,
Maurice van der Sangen, Luc de Witte.
Redactie-assistente:
Edith Goppel
Koördinator Voorlichting:
Sjonk Ritmeester
Grafische vormgeving:
Guus van Rooy
Foto's: Hans van Dijk,
Coen van der Gugten,
fotopersburo Widdershoven
Tekeningen: Pascal Oost

Druk: Limburgs Dagblad, Heerlen

Advertenties

Advertenties (behalve Paartjes):
Yvonne Stevens, toestel 302
Tarieven op aanvraag
Paartjes opgeven bij de redactie.

Abonnement

Leden van de universitaire gemeenschap ontvangen het blad gratis. Afgestudeerden en andere belangstellenden kunnen zich abonneren voor f 25,- per jaar.

Universitaire Pers

Observant maakt deel uit van het landelijke samenwerkingsverband Universitaire Pers, samen met Ad Valvas (Vrije Universiteit), Delta (Delft), THB (Tilburg), TH-berichten (Eindhoven), THT-nieuws (Twente), KU-nieuws (Nijmegen), Universiteitsblad (Utrecht), Universiteitskrant (Groningen) en Wagening Hogeschoolblad (Wageningen).

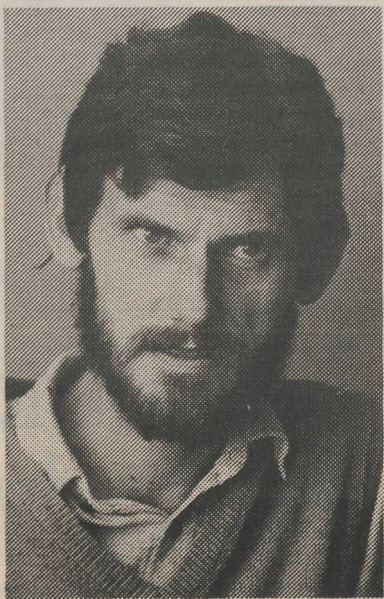
UP-korrespondenten: Bert Bakker, Lin Tabak.

Prof. Frans Rutten wil consument door vrije keuze kosten laten beheersen

„Je moet kiezen uit twee kwaden: privatiseren en collectivieren”

De overheid heeft het beste met ons voor, maar is niet opgewassen tegen de machten die werkzaam zijn in de gezondheidszorg. Daarom lukt het haar niet de kosten van die zorg te beheersen. Het enorme reguleringsapparaat dat in de Wet Voorzieningen Gezondheidszorg wordt opgebouwd is een onuitvoerbaar moloch, die beter meteen kan verdwijnen. Er is namelijk een veel eenvoudiger oplossing voorhanden: maak de extramurale zorg los van de collectieve sector en leg haar in handen van private organisaties van producenten en consumenten. De intramurale en de chronische extramurale zorg moeten collectief blijven, maar dan ook voor iedereen: alle consumenten sluiten daarvoor een volksverzekering af en het particuliere initiatief van de producenten wordt eruit verwijderd. Dát levert pas besparingen op, betoogde prof. dr. Frans Rutten in zijn inaugurele rede, waarmee hij zijn ambt als hoogleraar in de Economie van de Gezondheidszorg aanvaardde.

„De verdeling van de lasten van de gezondheidszorg is op het ogenblik zeer ongelijk. Het gedeelte van het bruto-gezinsinkomen dat besteed wordt aan ziektekosten varieert momenteel van drie tot vijftien procent. Binnen de ziekenfondsen kun je een maximale solidariteit waarnemen: iemand die net onder de loongrens zit, betaalt tien keer zoveel als iemand die van een minimuminkomen moet leven. In de particuliere sector is die solidariteit veel geringer. Particulier verzekerden betalen naarmate ze risico inbrengen. De markt is gesegmenteerd aan de hand van vragen zoals: ben je jong, oud, ziek of gezond? Verder zijn er veel groepen die via aparte regelingen zijn verzekerd, bijvoorbeeld gemeenteambtenaren of militairen. Al met al geeft dat grote verschillen in de lastenverdeling. Iedereen is het erover eens dat die situatie ongewenst is. Bovendien maak je het door al die verschillende financieringsstromen erg moeilijk om de kosten te beheersen. Dat zou veel gemakkelijker gaan als je iedere sector vanuit één bron kon financieren.”

Rutten: eigen bijdrage zinloos.

De fout die bij de meeste verzekeringssystemen wordt gemaakt, is volgens Rutten dat de concurrentie beperkt blijft tot de verzekeraars. Concurrentie kan pas leiden tot een echte verlichting van de lasten als ook de aanbieders van gezond-

heidszorg erin betrokken worden. Het voorstel dat hij in zijn inaugurele rede ontvouwd komt neer op een privatisering van de extramurale zorg, terwijl de grote risico's, de intramurale zorg en de chronische extramurale zorg, in een volksverzekering worden ondergebracht waaraan dus iedereen meebetaalt.

„Per saldo blijft de verhouding tussen de private sector en de collectieve sector zoals ze nu is: 25 procent privaot, 75 procent collectief. Wat betekent dat voor iemand met een minimuminkomen? Zo iemand gaat aanzienlijk minder premie betalen voor de intramurale zorg, omdat in de volksverzekering de sterkste schouders mee gaan dragen. Het geld dat hij zo overhoudt, is zeker genoeg om een verzekering af te sluiten voor het pakket extramurale zorg, dat hij nu van het ziekenfonds vergoed krijgt. Maar hij kan nu kiezen. Bovendien verhoogt dat systeem de doelmatigheid van de extramurale zorg, omdat het marktmechanisme er een rol in gaat spelen. Dat maakt de moeizame regulering die men via de Wet Voorzieningen Gezondheidszorg van de grond probeert te krijgen overbodig. Die wet is echt een moloch, waarvan niemand de gevolgen kan overzien. Daarvan wordt nu al gezegd dat die veel simpeler moet worden. De wet beoogt bovendien een decentralisatie van voorzieningen. Maar het toppunt van decentralisatie zou zijn als je het aanbieden van voorzieningen overlaat aan het particulier initiatief.”

Hoe komt een man als Rutten er toe om om het als 'rechts' bekend staande ideaal van het particulier initiatief, dat in de gezondheidszorg al zoveel kwaad gesticht heeft, te gaan verkondigen? Rutten: „Je moet kiezen uit twee kwaden: collectivering en privatisering. Wat het eerste betreft: je kunt niet zeggen dat de overheid de financiering van de gezondheidszorg goed geregeld heeft. Er zijn tussen 1960 en 1970 wel een aantal financieringswetten gemaakt, maar men heeft verzuimd daarbij de nodige beheersingswetten te maken. Ook in de wetgeving kom je een marktmechanisme tegen, waarin politici, kiezers en het ambtelijk apparaat ieder hun rol spelen. De uitkomsten daarvan zijn niet altijd in het voordeel van de consument geweest en zeker niet altijd in het nadeel van de producenten. Verder bepleit ik alleen privatisering van de betrekkelijk eenvoudige markt van de extramurale zorg. De consument kan die overzien en dus redelijke keuzes maken. De intramurale sector is daar te gecompliceerd voor. Als je daar een vrije markt zou beginnen, kan dat leiden tot onaantvaardbare situaties, omdat de producent een veel te grote informatievoorsprong heeft op de consument.”

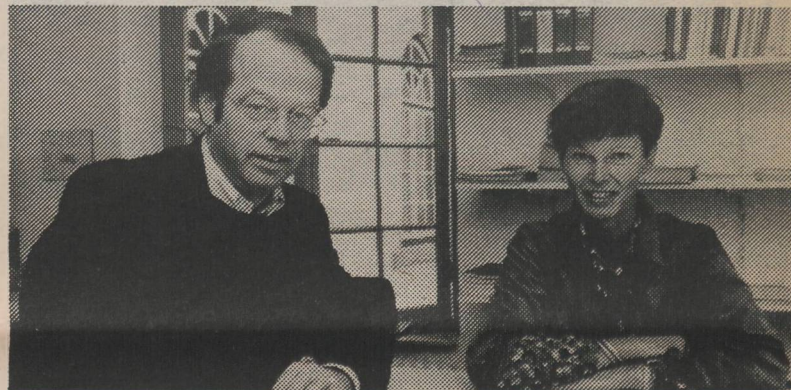
Rutten geeft toe, dat die voorsprong nu ook bestaat en uitgebuit kan worden, omdat er maar weinig mechanismen zijn die in de gaten houden welke verrichtingen worden gedaan. „Ik denk dat je die collectieve sector goed moet afschermen door te werken met behandelingsprotocollen, budgettering, afschaffing van de goodwill en loondienst voor de specialisten. In de huidige

situatie wordt er aan de ene kant geprobeerd de kosten te beheersen, terwijl aan de andere kant het verrichtingentarief een prikkel kan zijn om steeds meer handelingen te verrichten. Ik denk dat we ons onderzoek vooral zullen moeten richten op het tot stand komen van goede protocollen en de gemeenschap zou tegen de hulpverlener moeten zeggen: ik geef je geld naarmate je die protocollen volgt.”

De privatisering die Rutten voorstelt heeft tot doel dat de patiënt een redelijke keuze maakt welke zorg hij tot zijn beschikking wil hebben en wanneer hij van die zorg gebruik wil maken. De consument is in dat systeem mede verantwoordelijk voor de kosten van de gezondheidszorg. Rutten denkt voor de organisatie van dat systeem aan modellen als de Amerikaanse 'Health Maintenance Organisations', combinaties van verzekeraars, die gezondheidscentra beheren, en verzekeren, die jaarlijks een bijdrage betalen. Hoe doelmatiger zo'n cen-

trum werkt, hoe lager de premie kan uitvallen. Organisaties die hun leden een totaalpakket aanbieden (dus inclusief ziekenhuiszorg) bereiken op die wijze besparingen van tien tot veertig procent ten opzichte van de collectieve sector, verzekert Rutten, die daarbij overigens opmerkt dat die besparingen vooral in de ziekenhuissfeer behaald worden. De weg van het eigen risico noemt Rutten heilloos. „Je kunt op korte termijn wel een besparing boeken als je een financiële drempel inbouwt, maar wat dat op langere termijn kost, is niet te overzien. De mensen laten hun gezondheidstoestand verslechteren totdat ze de gang naar de dokter echt niet meer uit kunnen stellen. Dan is behandeling veel duurder. Eigen bijdragen hebben alleen zin op onderdelen waar sprake is van een echte verspilling én als je geen mogelijkheden openlaat om de maatregel te ontduiken. De eigen bijdrage van twee gulden vijftig voor medicijnen heeft nu geen nut omdat het geen échte drempel is én omdat artsen nu grotere hoeveelheden per recept gaan voorschrijven.”

Jacques Herraets

Van Wijmen en Roscam Abbing: opkomen voor patiënt.

Gezondheidsrecht in duplo

Gezondheidsrecht is in ons land een tamelijk jonge discipline, die nog tot volle ontwikkeling moet komen. Daarom heeft de universiteit er twee bijzondere hoogleraren voor ingezet: mr. dr. Frans van Wijmen en mr. Henriëtte Roscam Abbing, samen goed voor 1,4 leerstoel. Afgelopen vrijdag hielden zij broederlijk/zusterlijk een inaugurele rede waarvoor speciaal de Stadsschouwburg werd afgehuurd.

Roscam Abbing sprak bij die gelegenheid over de grenzen die zowel de medicus als de jurist bij hun handelen in acht dienen te nemen. Voor de arts is dat niet alleen het zelfbeschikkingsrecht van de patiënt, maar ook steeds meer de krimpde financieel-economische ruimte, die op gespannen voet staat met de groeiende medisch-technologische faciliteiten. Voor de jurist geldt, dat regelgeven geen doel op zich mag zijn, en dat hij weloverwogen regels in de gezondheidszorg mag stellen.

De verbreding en intensivering van de behandelingsmethoden zijn er de oorzaak van dat de positie van de patiënt met steeds meer aandacht moet worden bezien. Vooral in de geestelijke gezondheidszorg laat de rechtsbescherming van de patiënt veel te wensen over.

Kwaliteit dient het centrale begrip te zijn in enerzijds de hulpverlening en anderzijds de rechten van de patiënt, betoogde van Wijmen in zijn rede. Essentieel is daarbij dat patiënten zelf mee moeten kunnen bepalen wat goed voor hen is, want kwaliteit van de zorg is kwaliteit van het bestaan. Het zorgende element is echter onder invloed van de curatieve geneeskunde in de verdrukking geraakt, waaruit zij wellicht door toedoen van de sociale gezondheidszorg weer bevrijd kan worden.

Om de rechten van de patiënt te kunnen toetsen zouden in de wet kwaliteitsnormen opgenomen moeten worden, die toetssteen zijn voor het vaktechnisch handelen van de hulpverlener, de rechten van de patiënt en de maatschappelijke inrichting van de gezondheidszorg. Voor het eerste kan de medische besliskunde een belangrijke rol spelen door inzichtelijke besluitvormingsprocessen te ontwerpen. Voor de patiënten valt te denken aan het formuleren van een hulpverleningscontract dat net als een arbeidscontract of een huurcontract een basis moet krijgen in het Burgerlijk Wetboek. Tenslotte zou in de hernieuwde discussie over de Wet Voorzieningen gezondheidszorg de genoemde kwaliteit bredere aandacht moeten krijgen in de organisatie van de gezondheidszorg.

J.H.

Open Universiteit moet 15 miljoen meer innen

De Open Universiteit, die in 1984 van start gaat, krijgt volgend jaar vijf miljoen en het daarop volgend jaar tien miljoen minder uit de onderwijsbegroting. Die bedragen zal de Heerlense instelling zelf moeten aanvullen door verhoging van het cursusgeld. In Heerlen is men van de korting niet in paniek geraakt omdat minister Deetman herhaaldelijk verklaard heeft dat de cursusgeldelijke tred moeten houden met de collegegelden in het wetenschappelijk en het hoger beroepsonderwijs. Voor de Open Universiteit is het cursusgeld een geheel eigen bron van inkomsten.

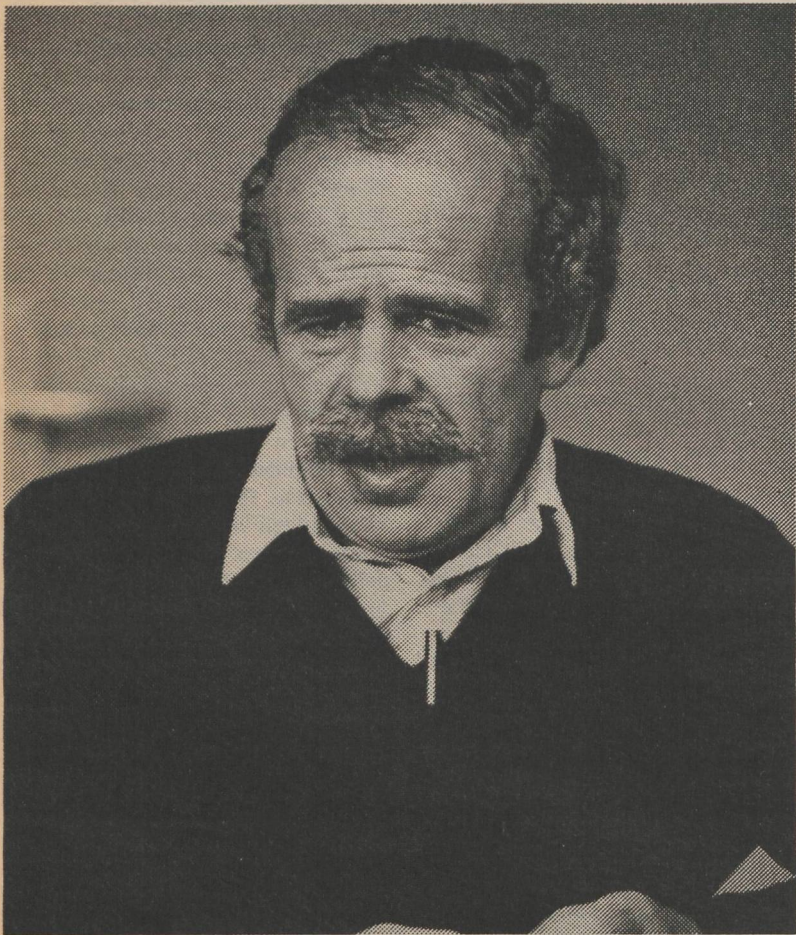
Hoeveel de cursussen nu gaan kosten, kan men in Heerlen niet zeggen. Een interne werkgroep is de prijzen nog aan het bestuderen en gaat daarbij uit van de voorwaarde van de minister dat een studie aan de Open Universiteit niet meer en niet minder mag kosten dan een studie in het Hoger Onderwijs. Hoe Deetman aan zijn bedragen van vijf en tien miljoen gulden komt is voorlopig een raadsel: in Heerlen zijn alleen de getallen bekend die in de onderwijsbegroting staan opgenomen. Toch lijkt het sterk dat die bedragen ooit binnengehaald kunnen worden met een cursusgeld dat vergelijkbaar is met het collegegeld in het Hoger Onderwijs.

Achtienjarigen, die twee jaar gele-

den nog op uitdrukkelijke wens van de Tweede Kamer toegang hadden tot de Open Universiteit, zullen, als Deetman de Kamer van haar ongelijk kan overtuigen, tot hun eenentwintigste verjaardag moeten wachten op inschrijving. Dat blijkt uit het ontwerp van de wet op de Open Universiteit, dat momenteel bij de Raad van State ligt en dat waarschijnlijk dit jaar nog naar de Kamer wordt gestuurd. In de Memorie van Toelichting voert Deetman twee gronden aan om van de uitdrukkelijke wens van de Kamer af te wijken: achttienjarigen hebben niet het vereiste niveau van kennis en ervaring én het wordt middelbare scholieren te gemakkelijk gemaakt om het eindexamen te laten schieten.

Beliën pleit voor generalistische opleiding

Plannen voor derde cluster voorlopig opgegeven?

Drs. Jan Beliën

Heeft het voor de universiteit nog zin om te blijven hameren op haar eis van 'volwaardigheid'? Minister Deetman heeft in zijn reactie op het Ontwikkelingsplan '84-'88 Limburg aan de beloofde 6000 studenten na 1990 geholpen door de instroom bij 'Rechten en Economie drastisch te verhogen en vage toezeggingen te doen over Gezondheidswetenschappen. Verder komen er basisvoorzieningen voor wiskunde en wijsbegeerte. Van alle schone uitbouw-dromen uit het recente verleden liggen er alleen nog Informatiewetenschap en sinds kort ook Liberal Arts. Het afgekeurde plan voor een studierichting Geschiedenis van de Westeuropese Samenleving wordt momenteel op voorstel van het ministerie omgewerkt tot een tweede fase-variant voor de economische fakulteit.

Ook bestaat er een kans dat de studierichting Informatiewetenschap wordt hervormd tot een studierichting Informatica. Nadat het ministerie de RL ongevraagd een basisvoorziening informatica in de schoot had geworpen, suggereerde gouverneur Kremers dat geschenk te gebruiken om het plan voor Informatiewetenschappen een steviger fundament te geven, hetgeen door de Commissie Uitbouw momenteel welwillend bekeken wordt. Wat is er dan gebeurd met richtingen als mediawetenschap, volwasseneneducatie en vertaalwetenschappen die samen met geschiedenis en cognitieve wetenschappen (later Informatiewetenschap genoemd) het derde cluster (van 'informatiegericht, historische en educatieve wetenschappen') vormden?

Derde cluster 'geconsolideerd'

Jan Beliën, de grote man achter het derde cluster en lid van de Uitbouwcommissie, lijkt er weinig twijfels over te hebben dat we die plannen, waarvoor hij een groot deel van het denkwerk heeft verricht, voorlopig niet meer terugzien: „Er bestaat een sterke stroming in de commissie om het derde cluster te laten rusten; consolideren heet dat. Er is zelfs een stroming die nog verder gaat en alleen de beleidsvoornemens van de ministers

tot kaders wil nemen voor de verdere uitbouw. Daarbinnen zouden dan nieuwe varianten moeten worden bedacht. Liberal Arts zou dan bijvoorbeeld een deel van de studentenstroom bij rechten en economie kunnen opvangen”.

Rariteitenkabinet

Door velen is het derde cluster, dat naast het gezondheids- en het Juridisch-economisch cluster de RL de nodige breedte moest geven, schamper afgedaan als een rariteitenkabinet. Vindt Beliën niet dat de sceptici gelijk gekregen hebben? „Er is in het verleden, vooral in de periode van Tans en Wijnen nogal in de marge naar uitbreidingsmogelijkheden gezocht. De haalbaarheid stond te zeer voorop en we mochten andere instellingen geen concurrentie aandoen. Opleidingen op het gebied van de informatisering en de volwasseneneducatie leken toen ook politiek haalbaar. Dat waren interessante probleemgebieden waarvoor je volgens ons mensen nodig had die daar deskundig over konden nadenken. Vanaf begin vorig jaar, toen ons gevraagd werd onze ideeën aan elkaar te knopen tot een cluster, hebben we ook claims ingebracht die deels concurrent zijn met andere instellingen. Geschiedenis is daar een voorbeeld van. We reageerden toen trouwens op een signaal vanuit de commissie-

Kramer, dat achteraf een afleidingsmanoeuvre bleek te zijn. Uiteindelijk zijn we uitgekomen op een cluster met hoofdaccenten op informatiewetenschap en geschiedenis. We hebben wel altijd het breedteperspectief in het oog willen houden, maar uiteindelijk bleken er toch een aantal té specifiek gerichte beroepsopleidingen tussen te zitten, die alleen al door hun benaming de toegang tot de arbeidsmarkt erg beperkt hielden.”

De vraag naar de kansen op de arbeidsmarkt vindt Beliën legitiem, maar ze was volgens hem vaak moeilijk te beantwoorden. Beroepsgerichte opleidingen waren daardoor alleen al in het nadeel.

Generalist

„Ik ben zelf het prototype van een generalist”, zegt ex-leraar Frans en ex-journalist Beliën. Hij toont zich onomwonden een voorstander van generalistische opleidingen. Vandaar zijn enthousiasme voor Liberal Arts: „Die studie levert algemeen-eruditie mensen af, die zich in de praktijk verder kunnen ontwikkelen op specifieke gebieden die aansluiten op hun behoefte. Dat past

precies in de lijn die drie topmensen van de Academische Raad onlangs hebben voorgesteld: maak flexibele programma's en schep mogelijkheden om later verder te studeren. Een soort repeterend onderwijs, dat de Open Universiteit ook in enige mate mogelijk maakt, maar dat veel verder te ontwikkelen zou zijn. Kijk bijvoorbeeld naar Frankrijk, waar uitgebreide mogelijkheden geschapen worden om educatief verlof op te nemen. Wat de Academische Raad voorstelt is eigenlijk een verdoogde vorm van Liberal Arts. Ik geloof ook dat die voorstellen heel goed zouden passen in de organisatie van deze universiteit, die een flexibel programma van alfa-, bèta- en gammavakken mogelijk maakt.”

Tweede fase

Ook de tweede fase kan een belangrijke rol gaan vervullen als aanvullende opleiding na een algemeen georiënteerde eerste fase, verwacht Beliën: „Wat funktiegericht is, zou daarin zoveel mogelijk ondergebracht moeten worden en de kans om die opleidingen te volgen zou gecombineerd moeten worden met

mogelijkheid om te blijven werken.” Voor Beliën lijkt het belangrijker dat de universiteit zich op dat soort generalistische opleidingen richt dan dat ze krampachtig blijft zoeken naar nieuwe studierichtingen. „Ik durf geen uitspraak aan als: een universiteit is pas volwaardig als ze die en die studierichtingen in huis heeft. Ik vind het veel belangrijker als ze alfa-, bèta- en gammagroepen in huis heeft die flexibel tot een studieprogramma te combineren zijn.” Maar naast Liberal Arts, dat helemaal aan dat concept beantwoordt, houdt Beliën een ruime plaats in zijn hart vrij voor Informatiewetenschap. „Ik zou het erg jammer vinden als we die studierichting lieten schieten. Ik vind het erg belangrijk als de humane en de artificiële intelligentie beter op elkaar worden afgestemd. De computer moet gebruikersvriendelijk worden gemaakt en niet het gevoel geven dat de informatiemaatschappij de mens overheerst. De commissie moet echt een poging doen om de universiteit van het grote nut daarvan te overtuigen.”

Jacques Herraets

ABN Hypotheken: een goed advies kost u niets.

Vóórdat u een hypotheek afsluit, is het zaak om veel aan de weet te komen. Over de rente, hoeveel u kunt lenen, over de vorm van aflossen die voor u de meest geschikte is, over de fiscale kanten en zo verder. Pas als u daar een goed beeld van hebt, kunt u gefundeerd beslissen. De ABN helpt u met plezier aan zo'n gedegen advies en maakt daarna de juiste hypotheek zeer snel voor u in orde.

ABN Bank

Universiteiten meten met verschillende maten

Dierproevenbeleid onsamenhangend

Uit een onlangs verschenen rapport van het Inter Universitair Overleg Diergebruik (IUOD) blijkt dat er bij vergelijkbare studierichtingen met verschillende maten wordt gemeten als het gaat om de verplichtstelling van dierproeven en het aanvragen van alternatieven voor verplichte dierproefpraktica voor wetensbezuwaarden. Maar studenten die problemen hebben met verplichte dierproeven in hun studie kunnen alle mogelijke steun verwachten van het ministerie dat belast is met het toezicht op de uitvoering van de wet op de dierproeven.

Dit zei de waarnemend hoofdinspecteur van de veterinaire hoofdinspectie van het ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur op 9 september tegen Ben Kuiper van het IUOD, die hem het rapport kwam aanbieden. Het 174 pagina's tellende studierapport „Dierproeven in het wetenschappelijk onderwijs”, dat tot stand is gekomen in samenwerking met de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren, bevat naast een uitvoerige registratie van het aantal dierproeven, ook een inventarisatie van bepaalde alternatieven of proefdiervervangende methoden die zijn toegepast met een daarbij opgegeven schatting van het bespaarde aantal proefdieren op jaarbasis.

In het rapport spreken de Dierenbescherming en de studenten hun verontwaardiging uit over het feit dat de universiteiten meten met verschillende maten. Zo kan het bijvoorbeeld voorkomen, dat een biologiestudent in Leiden heel gemakkelijk een alternatief krijgt aangeboden voor een dierexperiment waartegen hij onoverkomelijke bezwaren heeft, terwijl er voor een studiegenoot in Utrecht – met dezelfde bezwaren – niets anders op zit dan de studie te staken als deze zijn principes geen geweld aan wil doen. Een goed voorbeeld van hoe het ook kan is – volgens het IUOD – de situatie aan de medische faculteit in Maastricht, waar men reeds zo ver is dat geneeskundestudenten zelf kunnen bepalen of zij dierproeven voor hun studie nodig achten. Het nut van het onderzoek is volgens het IUOD dat de eisen die op de verschillende universiteiten en hogescholen aan studenten worden gesteld nu eindelijk geïnventariseerd zijn. Over het verschil in eisen wil het Overleg een landelijke discussie starten.

Coördinatie gevraagd
Het aannemen van de Wet op de Dierproeven door de Tweede Kamer, zes jaar geleden, en de door de voormalige minister van Onderwijs en Wetenschappen Pais gedane aanbevelingen voor het verminderen van dierproeven in het onderwijs hebben er nog steeds niet toe geleid, dat de universiteiten een sa-

Keijser boos op de krant

„De Limburger heeft zich schuldig gemaakt aan vuilschrijverij door mijn uitspraken volledig uit hun verband te rukken. Ik heb helemaal niet beweerd dat kankerpatiënten geen maatschappelijke of psychologische begeleiding nodig hebben. Wat ik heb willen benadrukken is dat er tegenwoordig goede mogelijkheden zijn voor behandeling van kankerpatiënten. Door moderne ontwikkelingen zijn de genezingspercentages gestegen tot 40%. Goede voorlichting daarover aan de patiënt is van wezenlijk belang. Als de betrokkene goed weet waar hij aan toe is en wat zijn mogelijkheden zijn, kan een heleboel ellende voorkomen worden. Er blijkt dan in veel minder gevallen behoefte aan het inschakelen van hulp van buitenaf door een psycholoog of het maatschappelijk werk”.

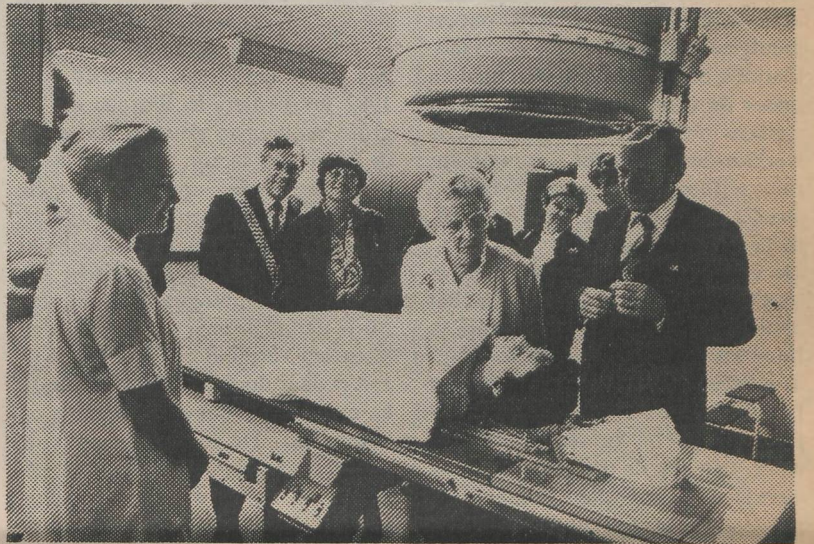
Aldus de man die de afgelopen weken de adrenalinespiegel van iedereen die in Limburg bij de hulpverlening aan kankerpatiënten betrokken is, omhoog heeft gejaagd: de kersverse hoogleraar in de radiotherapie prof. dr. A.H. Keijser. Als directeur van het Radiotherapeutisch Instituut Limburg sprak Keijser op 21 september een aantal genodigden toe die naar Heerlen waren gekomen om de opening van het instituut bij te wonen. Nadat de krant „Begeleiding kankerpatiënt is niet nodig” als kop had gezet boven het verslag van de opening, regende

het boze reacties aan het adres van de hoogleraar, die overigens aan het slot van het verslag wél genuanceerd werd geciteerd. Iedereen was boos: patiëntenorganisaties, individuele patiënten, een psycholoog en een internist werden aan het woord gelaten of stuurden een brief naar de krant om hun woede te spuien.

Alleen het Integraal Kankercentrum Limburg (IKL) wist de zaak wat te relativiseren: „Keijser had moeten weten dat er kritisch naar hem werd geluisterd, toen hij zijn toespraak hield. Wij, die hem kennen en weten hoe hij werkt, kunnen zijn verhaal beter plaatsen. Hij had het alleen genuanceerder moeten brengen. De reacties in de krant zijn wel begrijpelijk, maar niet terecht”.

Ook in zijn inaugurele rede van 2 september heeft Keijser zich uitgelaten over de begeleiding van kankerpatiënten in het kader van de zogenaamde oncologische werkgroepen. Dat zijn multidisciplinaire die protocollen vastleggen voor diagnostiek, behandeling en nacontrole van verschillende vormen van kanker. Keijser bepleitte in zijn rede een grotere inbreng van de psycho-sociale en eerstelijns disciplines: „Het opnemen van deze disciplines in de werkgroepen acht ik noodzakelijk voor het verwezenlijken van een der belangrijkste doelstellingen van een integraal kankercentrum, namelijk het zo dicht mogelijk bij de kankerpatiënt brengen van een optimale zorg”.

Luc de Witte

Prof. Keijser (rechts) demonstreert met behulp van een pop de apparatuur in het nieuwe RTIL. Ex-koningin Juliana kijkt aandachtig toe.

Minister stelt ook HBO harde voorwaarden

Nog geen twee weken nadat het hoger beroepsonderwijs zelf met een taakverdelingsvoorstel kwam, heeft minister Deetman teruggeslagen. Zijn nota „Schaalvergroting, taakverdeling en concentratie in het hoger onderwijs” van afgelopen dinsdag, gaat op tal van punten lijnrecht in tegen wat het HBO zelf had bedacht. De 413 instellingen moeten opgaan in grotere van minimaal 600 en liefst 2500 studenten. Dat moet gebeurd zijn in 1986-1987, want dan beginnen de bezuinigingen: opklimmend van twaalf miljoen tot 68 miljoen jaarlijks. Heeft een instelling minder dan 2500 studenten, dan krijgt zij geen tweede fase, onderzoeksprojecten of experimentele studierichtingen.

De HBO zelf ziet een leerlingental van 600 „eerder als maximum”, wil voor de schaalvergroting vijf jaar en gedurende die tijd financieel met rust gelaten worden. Alleen wat betreft de hogere doelen: een doelmatiger flexibeler systeem met meer keuzemogelijkheden en meer toe-

gesneden op de toekomst, komen beide plannen overeen.

„Te snel voor een fusieproces dat in het onderwijs zijn weerga niet kent” reageert de woordvoerder van het HBO-samenwerkingsorgaan HBO-Raad. Bovendien is het „ondoelmatic om de omvang centraal te stellen”.

Voor vernieuwing trekt Deetman 30 en later 60 miljoen gulden per jaar uit, onder meer op te brengen door een vergroting van het aantal studenten per docent. Als de leerlingentallen na 1990 dalen levert dat echter forse extra bezuinigingen, aldus de woordvoerder, en uiteindelijk tot een zwakker in plaats van sterker HBO.

Niettemin heeft het bestuur van de HBO-Raad Deetmans verzoek „zorgvuldig in overweging” genomen: vóór 31 december van het volgende jaar een plan te maken binnen de Haagse 'randvoorwaarden'. Definitieve beslissingen vallen voor 1 juli 1985

Lin Tabak/UP

Walter van Bree

Een nadere indicatie van de problemen op de arbeidsmarkt voor academici, vormt het aantal werkzoekenden dat al langer dan één jaar ingeschreven staat bij een arbeidsburo. Eind 1980 waren dat er 1395, eind juni 1983 blijken er al 4414 „langdurig” werklozen te zijn. In relatieve cijfers betekent dat, dat drie en een half jaar geleden bijna een kwart van alle werkloze afgestudeerden langer dan een jaar werkzoekend was, terwijl dat nu al 35 procent is. Vooral sociologen, antropologen, psychologen en biologen blijven langduriger werkloos dan andere academici.

Het aantal werkloze taalwetenschappers nadert met rasse schreden de duizend. Vooral afgestudeerden Nederlands en Engels blijken moeilijk aan werk te komen. Daarentegen is de werkloosheid onder oudstudenten latijn en grieks (nog) verwaarloosbaar.

Mocht er iemand werk hebben voor 464 werkloze geschiedkundigen, dan kan hij zich onmiddellijk melden: arbeidsburo's kunnen, oneerbiedig gezegd, leveren uit voorraad. Dat ook economen te lijden hebben onder de economische crisis, blijkt wellicht ook uit de omvang van de werkloosheid onder economen, ruim vijfhonderd in getal. Rechtsgeleerden zijn er ook in overloed, méér dan duizend zelfs.

De bètawetenschappen gaat het relatief gezien nog redelijk, al is het aantal werkoze biologen gigantisch hoog en vormen de werkloze scheikundigen een „goede” tweede. Het fabeltje dat technische wetenschappers nog goede kansen hebben op werk, kan ook de prullebak in: 1310 werkloze technische wetenschappers, waarvan 617 werkloze ingenieurs bouwkunde is bepaald niet mis. De in Wageningen bestaande vereniging van werkloze landbouwwetenschappers kan zich eveneens verheugen in een toenemende belangstelling.

In de medische sector wachten meer dan duizend artsen op een praktijk. Bij tandheelkunde is absoluut gezien het aantal werklozen nog niet zo hoog, maar de relatieve stijging is zéér groot. In ruim drie jaar tijd steeg de werkloosheid onder tandartsen van 17 tot 141! Voor apothekers geldt hetzelfde verhaal als voor de tandheelkundigen: nog beperkte absolute werkloosheid, maar de markt slibt snel dicht.

Bij mens- en maatschappijwetenschappen valt de trieste situatie bij sociologen en sociaal-geografen (incl. planologen) op, maar blijken

Werkloosheid onder academici neemt snel toe

Werkloosheid onder academici is géén recent verschijnsel. Al in december 1972 waren ruim vijftienhonderd afgestudeerden vergeefs op zoek naar werk. De toename van de omvang van het verschijnsel is wél volkomen nieuw. In het rampjaar 1982 steeg de werkloosheid van afgestudeerden van 7692 tot 11.242, een stijging van veertig procent! In de eerste helft van dit jaar zijn daar nog eens vijftienhonderd werklozen bijgekomen. Anders gezegd, elke dag melden zich acht drs. of ir. bij een arbeidsburo ergens in Nederland.

Bij deze cijfers dient bedacht te worden dat van alle afgestudeerden slechts zo'n tachtig procent zich laat inschrijven bij een arbeidsburo.

de politicologen zich nog staande te houden. Tot slot blijken maar liefst 1346 psychologen om te zien naar werk, terwijl ook het aantal pedagogen dat ingeschreven staat bij een arbeidsburo aanzienlijk is en bovendien snel stijgt.

Tunnel-effect

De eerste die een jaar geleden aan de bel trok was de – toen nog, Nijmeegse, tegenwoordig Rotterdamse – hoogleraar prof. dr. ir. J. Ritzen. Uit het regeerakkoord van 1982 konkludeerde Ritzen, dat er grote problemen zouden komen in de kwartaire sector, globaal gezegd dus de hele niet-commerciële dienstverlening, het traditionele afzetgebied voor het merendeel der academici. Door de gigantische bezuinigen en ombuigingen in die sector is de vraag naar afgestudeerden drastisch verminderd. Volgens Ritzen is daar door de veantwoordelijke ministeries niet of nauwelijks op ingespeeld. De manier waarop de overheid nu dan ook reageert is volgens hem dan ook te kwalificeren als paniekvoetbal. Desondanks kunnen afgestudeerden nog slechts één kant op, die van de marktsector: „Dat wordt de keuze, óf werkloos óf de marktsector. Op dit moment werkt zo'n driekwart van de afgestudeerden in de kwartaire sector, maar de vraag naar academici is door de overheid stopgezet. Je moet dan wel trachten om via aanpassingsprocessen te zorgen dat mensen in de marktsector terecht kunnen. Die processen hebben weliswaar tijd nodig, maar de overheid kan dat proces proberen te beïnvloeden”, aldus Ritzen.

Aanpassing die voor een belangrijk deel voor rekening van de student zal moeten komen. Die blijken namelijk volgens een heel stereotiepe manier een baan te vinden, een wijze die Ritzen omschrijft als het „tunneleffect”: afgestudeerden blij-

ven relatief lang zoeken naar een hele specifieke werkkring, die direct in het verlengde van hun studie ligt. Pas als dat na lange tijd niet lukt, oriënteert men zich op een breder terrein.

Ook op de universiteiten zal er het een en ander moeten veranderen. Daar hangt, aldus Ritzen, nog teveel een sfeertje van „je gaat toch de kwartaire sector in”. Met name de onderwijsgevenden zullen zich op dat punt moeten heroriënteren, aangezien de perspectieven van de afgestudeerden sterk verminderd worden door deze blikvernauwning.

Een van de mogelijkheden om toch ook binnen die kwartaire sector het een en ander aan het scheppen van werkgelegenheid te doen is vervat in de dit jaar verschenen ministeriële nota Beiaard. Minister Deetman van Onderwijs en Wetenschappen wenst in die nota een mogelijkheid te zien om jaarlijks enkele duizenden afgestudeerden aan te kunnen stellen als „jonge onderzoeker” voor een periode van vier jaar. Niet alleen goed voor de werkgelegenheid, aldus Deetman, maar tevens om de vergrijzing in het wetenschappelijk onderzoek tegen te gaan en een poging om perspectief te bieden voor onderzoekers als aanloop voor een latere baan in de onderzoeksweld of elders in de maatschappij.

Niet iedereen is even overtuigd van de heilzame werking van het plan, maar de minister lijkt dáár niet wakker van te liggen: „Ik wil er wel op wijzen, dat in de voorstellen voor de tweefasenstructuur, zoals die er tot vorig jaar lagen, dat perspectief volkomen ontbrak. Sommigen vinden echter dat ik gewoon door had moeten gaan volgens het stramien dat mijn ambtsvoorganger Pais getrokken heeft. Welnu, als een meerderheid in het parlement vindt dat die weg moet worden bewandeld dan

valt dit perspectief voor vele duizenden weg. Gewoon weg”.

Ook prof. Jo Ritzen is van mening dat er inderdaad goede kanten zitten aan de nota-Beiaard, maar het gaat hem wat ver om te spreken van een „banenplan”: „Het gaat om een herverdeling van de inkomens, er komt geen extra geld binnen bij de universiteiten. Je wordt als onderzoeker aangesteld, maar dan met een lager salaris, zodat er meer mensen aan bod kunnen komen. Ik vind wel, dat tegenover dat lagere salaris voldoende onderzoeksbegeleiding moet staan. Nu lijkt het er teveel op, dat ze ook flink wat onderwijs moeten gaan geven”.

Minder aanbod

Er bestaat uiteraard nog een andere mogelijkheid om het hoofd te bieden aan het overschot aan academici op de arbeidsmarkt, namelijk via een vermindering van het aanbod. In het afgelopen jaar vielen vanuit Den Haag al voorzichtige geluiden te horen over afstemming van dat aanbod op de maatschappelijke behoefte. Geluiden die snel verstomden onder de storm van protest die opstak onder de onderwijsvragenden. Niettemin leeft het idee nog immer, al is de terminologie wat aangepast.

Minister Deetman: „Er treedt een duidelijke verschuiving op van werken naar vrije tijd. Die veranderingen in de samenleving zijn ingrijpend van aard, waardoor los van de vraag of er werk is, de behoefte aan onderwijs zal toenemen. Ik vind dus, dat je de toestroom tot het wetenschappelijk onderwijs als zodanig niet moet beperken, want dat zou in flagrante strijd zijn met de maatschappelijke ontwikkelingen.”

„De vraag of je binnen het aanbod van het wetenschappelijk onderwijs daarom maar alles op z'n beloop moet laten, is echter vers zoveel. Er

zijn studierichtingen, die zeer kostbaar zijn, die afgestudeerden afleveren die op de arbeidsmarkt in hoge mate niet-flexibel zijn of waarbij de maatschappelijke behoefte zodanig gering is, dat een adequate opleiding niet mogelijk is. Neem bijvoorbeeld de leraren: die moeten getraind worden in de klas en als er te weinig leerlingen zijn kun je niet in één klas een heleboel leraren-in-wording neerzetten. Bij dat soort opleidingen moet je zeggen: het is verstandig om de behoefte enigszins te beperken. Ik noem dat excessbestrijding en daarover kan het parlement binnenkort ook een wetsvoorstel verwachten”.

Een maatregel waarmee je overigens niet voorzichtig genoeg kunt omspringen, zo laat de historie volgens Jo Ritzen zien. Er zijn in het verleden wel meer perioden geweest met een overschot aan hoger opgeleiden, die dan ook structureel gevolgd werden door perioden met tekorten. Zo'n situatie deed zich bijvoorbeeld voor rond 1890, hetgeen in de jaren 1910-1915 leidde tot een tekort aan leraren. Een positief element daaraan was wel, dat de vrouwenemancipatie daardoor een doorbraak te zien gaf, omdat vrouwen toen ineens zichtbaar wel goed genoeg waren om voor de klas te staan. Eenzelfde situatie (afgezien dan van het emancipatie-aspect) deed zich voor in de jaren '30. De ingenieurs zaten destijds letterlijk op de tram, met als gevolg dat er in de na-oorlogse jaren grote tekorten aan hoger opgeleiden te zien waren.

Toch ziet Ritzen wel wat in toelatingsbeperkingen, met name gericht op de opleidingen voor de kwartaire sector: „Zowel uit de begroting als uit het regeerakkoord valt te voorspellen hoeveel mensen daar nog nodig zijn. Die sector is namelijk redelijk goed af te bakken. De criteria die je bij eventuele toelatingsbeperkingen moet aanleggen zijn de arbeidsmarktsituatie, de duurte van de studie en de mate waarin de studie specifiek is, niet flexibel dus. Op dit moment moet je dan concreet denken aan medicijnen, tandheelkunde en farmacie, en bij de HBO-opleidingen aan de sociaal-culturele richtingen, de opleidingen voor sociale academie, de pedagogische academie en fysiotherapie. Juist in deze sectoren loopt de werkloosheid snel op”. Voor het verzet tegen dit soort maatregelen heeft Ritzen maar één kwalificatie: „Kortzichtig”.

UP/Nijmegen

banque de paris et des pays-bas n.v.

... voor al Uw bankzaken.

Vrijthof 17 B, Maastricht

RL-medewerker Willems eist juridische discussie over kernwapens in parlement:

„Alle logica lijkt zoek!”

„De kernwapendiscussie is vol van paradoxen. Alle logica lijkt zoek. Alleen daarom al vind ik dat hierover in het parlement een juridische discussie moet plaatsvinden. Dat staat volstrekt los van een standpuntbepaling over het mogelijke voorstel van de regering om in Nederland 48 kruisraketten te plaatsen. Het is gewoon een zaak van democratie.”

Dit vindt mr. Jan Willems, 30 jaar oud en wetenschappelijk medewerker Nederlands Recht – in het bijzonder internationaal recht – aan de RL. Momenteel werkt hij aan een proefschrift, met als thema: „Atoomwapens, volkenrecht en rechtvaardige oorlog”. Door zijn werk, gepaard gaande aan een grote persoonlijke interesse, heeft Willems zich met name verdiept in de juridische aspecten van de atoomwapens en het gebruik ervan. Dit bracht hem ook bij het NAVO-dubbelbesluit dat de plaatsing inhoudt van 572 kruisraketten en Pershings in Europa als de onderhandelingslijn in Genève met de Sovjet-Unie dit jaar op niets uitloopt. In Nederland – Woensdrecht – zouden dan 48 kruisraketten worden geplaatst, tenminste als het parlement daarin toestemt.

Medereen weet het wel: Aan de vooravond van de vredesdemonstratie van zaterdag 29 oktober in Den Haag is Nederland sterk verdeeld, lijkt uiteengevallen in twee kampen van voor- en tegenstanders. Wellicht zijn er nog enkele twijfelaars. Aan de RL zal deze verdeeldheid beslist haar weerslag hebben. Daarom mag voor de duidelijkheid worden vastgesteld dat Willems zelf een overtuigd tegenstander is van plaatsing van de kruisraketten. „Maar in dit geval gaat het om een stellingname, wel om verantwoordelijkheid als jurist”, zo stelt hij uitdrukkelijk.

Soevereiniteit
Aanleiding voor een juridische discussie over de kernwapenproblematiek zou volgens Willems het eventuele plaatsingsbesluit moeten zijn. Er klinken namelijk geluiden van een dergelijk besluit in strijd zal

zijn met de grondwet omdat de soevereiniteit in het geding is. Wat is er aan de hand? Willems: „Tot nu toe heeft Nederland tenminste nog een feitelijk veto m.b.t. het gebruik van kernwapens vanaf Nederlands grondgebied. En dit komt mede omdat de VS nog altijd afhankelijk is van Nederlands materiaal en transport als het wil gebruikmaken van hier opgeslagen kernwapens. De mogelijkheid is dus aanwezig om medewerking te weigeren. Maar met de kruisraketten en de Pershings II zijn zowel de kernkoppen als de lanceermiddelen volledig in Amerikaanse handen. De Amerikaanse president zal als enige en onmiddellijk beslissen. Nederland wordt per definitie meegesleept in een oorlog. De president van de VS hoeft slechts op een knop te drukken. En daarbij komt dan nog dat de opslagplaats in Woensdrecht een louter Amerikaanse bemanning zal hebben. Zij wordt een Amerikaanse enclave op Nederlands grondgebied. Ik denk dat de soevereiniteit daarmee wel erg wordt uitgehouden. Immers, het Nederlandse volk heeft het fundamentele recht om over zijn eigen lot te beslissen dan helemaal uit handen gegeven. En als dat zo is zal er in het parlement een tweederde meerderheid moeten zijn voor een plaatsingsbesluit.”

Marineman

Willems zelf is op deze theorie attent gemaakt door de uit het Noordbrabantse Heeze afkomstige oudmarineman Van de Griendt. Ook de politiek begint enige interesse te tonen. Zo heeft een aantal juristen, onder wie de Amsterdamse hoogleraar prof. mr. V.d. Waard en Willems zelf, contact met mevrouw Liesinga-Autsema, lid van de Eerste Kamer voor D'66. De bedoeling is ertoe te komen dat de beide Kamers een voorstel tot plaatsing uitdrukkelijk moeten goedkeuren. Dit betekent dat de minister van defensie, dr. J. de Ruiter, het in de vorm van een wet zal moeten aanbieden. Zo'n voorstel vanuit de Tweede Kamer behoeft slechts de steun van 30 Kamerleden. „Dat lijkt me wel haalbaar”, zo verwacht Willems. „Maar waar het mij om gaat”, voegt hij er direct aan toe, „is dat je zo in

elk geval komt tot een juridische discussie over de vraag of het juist is wat ik zeg. En dan wordt de discussie ook gehouden, daar waar ie thuishoort, in het parlement.” Hoewel Willems verwacht dat de jurist De Ruiter zelf „het fatsoen” zal hebben het plaatsingsvoorstel in de vorm van een wet aan te bieden, lijkt hij er toch niet helemaal gerust op. En dat komt niet alleen omdat indertijd de Adviescommissie voor Volkenrechtelijke Vraagstukken de vroegere minister van buitenlandse zaken, dr. C. van der Klaauw, heeft gezegd dat de eventuele plaatsing een uitvoeringsovereenkomst is die voortvloeit uit het NAVO-lidmaatschap. Deze zou niet eens door het parlement te hoeven worden goedgekeurd. In dat geval zou de Tweede Kamer kunnen volstaan met ja of nee. Er zal weliswaar een uitvoerige discussie zijn over het voor en tegen van kernwapens, maar het betreft dan een louter politieke discussie, zonder dat er een toetsing aan het geldende recht plaats heeft. „Maar nogmaals”, benadrukt Willems, „Het gaat mij hier niet om een stellingname. Zelfs kan het parlement besluiten dat geen aparte wet nodig is. Een voorstel tot uitdrukkelijke goedkeuring zal echter leiden tot een juridische discussie. En mij als jurist gaat het daarbij om de vraag: Is de soevereiniteit niet in het geding met een plaatsingsbesluit. Staat zo'n besluit niet op gespannen voet met de grondwet?”

Burger

Het is dus een vraag van de jurist Willems. „Maar ook als burger”, laat hij er direct op volgen. Dat neemt niet weg dat het nog lang niet zeker is dat hij zijn zin krijgt. Dat komt omdat het ook in Nederland nog altijd de gangbare mening is dat de atoomwapenproblematiek een louter politieke aangelegenheid betreft, waarmee het recht niets kan. „Atoomwapens zijn er om oorlog te voorkomen, niet om gebruikt te worden”, wordt erbij gezegd. Maar ook dit roept bij de jurist Willems vragen op: „Als jurist vind ik dat recht ook te maken heeft met zaken als logica en moraal. En dat is het nu net. Je stuit bij de kernwapendiscussie op zoveel paradoxen. Dit is er weer zo een. Als het waar is

dat atoomwapens juist een oorlog moeten voorkomen, waarom laten we het dan niet bij een paar van die grote bommen. Dat is al afschrikwekkend genoeg. Maar goed”, zo geeft hij toe, „in dit geval vloeit mijn opvatting wel voort uit een bepaalde stellingname. Andersdenkenden moeten zich echter realiseren dat hun visie net zo goed een stellingname inhoudt.”

Protocol

Een juridische discussie is volgens Willems bovendien nodig vanwege de grote onduidelijkheid die de huidige situatie met zich brengt. Als voorbeeld verwijst hij naar de Rode Kruisverdragen en het humanitaire oorlogsrecht. Aan deze verdragen is in 1977 een protocol toegevoegd dat is ondertekend (maar nog niet bekrachtigd) door landen als de VS, Sovjet-Unie en ook Nederland. Het behelst onder meer dat een oorlog niet mag leiden tot langdurige schade aan het milieu en dat geen onnodig leed dient te worden veroorzaakt. Willems: „Het lijkt dus toegespitst op het gebruik van atoomwapens. De VS heeft er echter de uitleg bij gegeven dat atoomwapens er juist niet bij horen. Nederland heeft dit niet verklaard, maar dat komt weer omdat ervan wordt uitgegaan dat kernwapens alleen verboden zijn als dit uitdrukkelijk bij verdrag is geregeld. Nu ben ik het daarmee niet eens, maar waar het me in dit geval even om gaat is dat een leek wel direct aan atoomwapens zal denken. Dat schept dus grote onduidelijkheid, waaraan een eind gemaakt moet worden. Een juridische discussie is eens te meer nodig: Want: als de VS een dergelijk standpunt innemen, betekent dit voor Nederland dan automatisch hetzelfde? En: Kun je zo'n standpunt eigenlijk wel innemen?”

Burger

Tot nu toe is de jurist Willems aan het woord geweest. als zodanig is er volgens hem al voldoende aanleiding zijn stem te laten klinken. Maar ook als burger kan hem dit recht natuurlijk niet ontzegd worden. Want dat wil hij, zo tussen de regels, nog wel kwijt: „Wat mij echt ongerust maakt is dat de hele problematiek van de kruisraketten en de Pershings II samenhangt met de idee dat een kernwapenoorlog – in Europa! – te winnen is. Beide wapens hebben een zeer grote trefzekerheid. De Pershings II bereiken het doel bovendien in zes minuten. In die korte tijd is consultatie tussen bondgenoten praktisch onmogelijk. Een reactie is onvermijdelijk. Mijns inziens is er dan ook sprake van een nieuwe generatie wapens die de onveiligheid enorm doen toenemen. Volgens mij gaan mensen als Tromp en Benthem van den Bergh – die onlangs enige opschudding veroorzaakten binnen de PvdA met hun kernwapenstandpunt – daarom uit van een achterhaalde visie als zij het hebben over wederszijds verzekerde zelfbeheersing. Met die term wordt bedoeld dat een kernoorlog niet snel zal uitbreken omdat beide kampen zich zullen beheersen, uit angst van de kaart geveegd te worden. Met name in de VS wordt daar nu kennelijk anders over gedacht. Dat moeten de mensen zich wel realiseren!”

**Dienst Voorlichting
Sjonk Ritmeester**

RL-programma rond vredesdemonstratie in Den Haag

De dag nadert dat Nederland moet besluiten tot al dan geen plaatsing van 48 kruisraketten. Met het oog op deze dag vindt op zaterdag 29 oktober een demonstratie tegen kernwapens plaats in Den Haag.

Dat de kernwapendiscussie een nieuw hoogtepunt bereikt is ook op de RL te merken. Zo heeft de Faculteitsraad van de AF onlangs met algemene stemmen opgeroepen tot deelname aan de demonstratie. Ook de Universiteitsraad deed deze oproep, maar daar was een minder overtuigende stemverhouding: tien voor, een tegen en negen onthoudingen. Ook zal de RL voortaan deelnemen aan de Interuniversitaire Vredesdag die in 1984 op 1 maart wordt gehouden.

SG-cycli

Studium Generale heeft inmiddels twee vredescycli georganiseerd. De eerste vindt komende weken plaats, de tweede rond de vredesdag van 1 maart. In het kader van de cyclus van dit najaar zullen vooraanstaande deskundigen als de directeur van het Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI), Frank Barnaby, de Groningse polemoloog, B. Röling, en Leon Wecke naar Maastricht komen. Ook RL-deskundige Jan Willems zal een lezing houden. Barnaby spreekt dan op dinsdag 25 oktober over „Kernoorlog en kernbepanning”. Wecke heeft het op donderdag 27 oktober over „De rol van de vredesbeweging met betrekking tot de legitiemer van bewapeningsprocessen”. Rolings lezing is op dinsdag 1 november en heeft als thema: „Ontwikkeling en ontwapening”. Willems ten slotte, geeft op vrijdag 4 november zijn visie. De lezingen vinden alle plaats in de aula en beginnen om acht uur 's avonds.

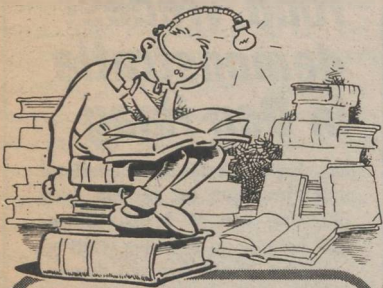
Er is op de RL verder een steungroep van het Maastrichts Vredesplatform gevormd waaraan verschillende medewerkers en studenten meeweken. De steungroep wil de RL warm maken voor de demonstratie in Den Haag. In de RL-complexen Hoofdgebouw, BMC en Randwijk zullen daartoe op 18, 20, 25 en 27 oktober stands worden ingericht. Daar zullen kaarten à f 17,50 voor de reis naar Den Haag gekocht kunnen worden. Ook is er informatiemateriaal verkrijgbaar. De stands zijn tussen de middag open.

Opwarmavond

Bovendien zullen NSEM en Koko op woensdag 26 oktober een opwarmavond organiseren in de Kokogroep. Aanvang 20.00 uur. Het is de bedoeling dat deelnemers aan de demonstratie spandoeken zullen vervaardigen en liederen instuderen. Er zal een informatiestand zijn en muziekgroepen zullen het geheel opluisteren.

**Dienst Voorlichting
Sjonk Ritmeester**

Kiezen in de supermarkt van normen en waarden

Boeken

„Voordelen van de twijfel. Een inleiding tot de gezondheidsethiek”, door H.M. Dupuis en P.J. Thung. Stafleu, Alphen aan den Rijn/Brussel, 1983. 153 blz. Prijs: f 28,50.

Ethiek is in de mode. Het „ethisch réveil” in de politiek ligt vers in het geheugen; het eindrapport van de „Commissie ter bestudering van de maatschappelijke en ethische aspecten van werkzaamheden met erfelijkheidsmateriaal” is zojuist verschenen. Er zijn weinig zaken waar ethiek niet aan te pas komt. Zoals er een boek verscheen met de intrigerende titel „Filosofie van het landschap”, zo vonden ook „Ethiek van arbeid en rust” en „Ethiek van de film” hun weg naar de boekhandel. Het meest florissant staat ethiek erbij op het gebied van de gezondheidszorg. Medische ethiek, – of „gezondheidsethiek”, zoals men tegenwoordig in Reformwinkeltermen pleegt te zeggen – is een van de snelst groeiende interdisciplinaire vakgebieden. Iedere maand zien honderden publicaties het licht. Het overgrote deel hiervan handelt over specifieke problemen. Het algemene karakter van ethiekbeoefening en de onderlinge samenhang van ethische problemen en oplossingen kan daardoor uit het zicht verdwijnen. Er zijn euthanasiespecialisten, informed consent-specialisten, dierproefspecialisten etc. Nogal wat medici klagen over de geringe aansluiting van ethische discussies bij de praktische gezondheidszorg. Jarenlang blootgesteld aan een spervuur van „ethische problematiseringen”, lijken sommigen bovendien ethische discussies beu te zijn. Vermoed vragen ze zich af waartoe al dat problematiseren dient; er zijn al problemen genoeg.

Hocus pocus-wereld

Laat de medicus eerst zijn werk doen. Met filosofie en ethiek valt een asthama cardiale of diabetisch coma niet te genezen. „Als het pad der natuurwetenschappen wordt verlaten, komen we terecht in een hocus pocus-wereld van handopleggers, kletschousen en eigen-werkmakers”, zo waarschuwt een hooggeleerd briefschrijver in een recent nummer van Medisch Contact. Je kunt je afvragen of hieruit niet een fundamenteel misverstand blijkt over wat ethiek (en filosofie) in een medische context is en wat zij beoogt. Waarom is ethiek zo bedreigend? Een veel gehoord bezwaar is dat de meeste gezondheidsethische publicaties te ver van het (ziekenhuis)bed blijven doordat ze geschreven zijn door mensen die nog nooit een witte jas gedragen hebben. Dit is de medische variant van een bekende drogreden („Je kunt niet over apartheid oordelen, zonder zelf in Zuid-Afrika geweest te zijn”). Veel ethische geschriften worden naar de prullebak verwezen omdat ze afkomstig heten te zijn van stervensbegeleiders die zelden meer dan het verscheiden van hun poes hebben meegemaakt; weer een boek over euthanasie, weer door een deskundige die het moet hebben van horen zeggen.

Een dergelijk medisch ostracisme is niet alleen een wat overspannen reactie op het feit dat sommige medisch-ethische beschouwingen inderdaad te theoretisch en te abstract zijn, het negeert ook het gegeven dat veel andere geschriften juist wel hun vertrekpunt nemen in de medische praktijk. Genoemd bezwaar gaat

bijvoorbeeld zeker niet op voor het uitstekende handboek *Ethiek en gezondheidszorg* van Paul Sporken. Het gaat ook niet op voor *Voordelen van de twijfel* van Heleen Dupuis en Paul Thung. Dit recent verschenen boek wil een denkwijze aanreiken om problemen en vragen die zich in de gezondheidszorg voordoen, te benaderen. Vooral wil het de lezer stimuleren om zelf over deze problemen na te gaan denken. Het boekje begint met een globale terreinbeschrijving: Wat is ethiek? Welke ontwikkelingen hebben plaatsgevonden in de medische ethiek en welke typen medische ethiek kunnen worden onderscheiden? Welke attitudes zijn beroepsopgevoers in de gezondheidszorg eigen? De auteurs introduceren het onderscheid tussen ethiek en moraal. Ethiek is de systematische bezinning op de wetenschap van de moraal. Moraal is datgene waarover de bezinning gaat, „het geheel van normen en waarden op grond waarvan mensen handelen en of menen te moeten handelen” (p. 13).

De volgende hoofdstukken schetsen een bredere achtergrond: recente ontwikkelingen in de ethiek (pluriformiteit, moraal en eigenbelang, de natuur als normatief uitgangspunt, de vraag naar de objectiviteit van de moraal), in de geneeskunde (het falen van de natuurwetenschappelijke methode), in de samenleving (de verandering van ziektepatroon, van hulpvraag en van gezondheidsbegrip). Deze beschouwingen lopen uit op een boeiend hoofdstuk over ziek zijn als menselijk gedrag, waarin beargumenteerd wordt hoe ook bij ziek zijn en ziek worden sprake is van een keuzesituatie. Vervolgens worden de meest voorkomende basismoraal in de gezondheidsethiek besproken: de eerbied voor het leven, Gods geboden, mondigheid en zelfbeschikking. Vooral het laatste krijgt uitvoerige aandacht. Kort besproken wordt nog het sociale utilisme. Hierna wordt een hoofdstuk gewijd aan conflictsituaties in de ethiek van de gezondheidszorg. De auteurs stellen hier vragen aan de orde als: In hoeverre zijn morele keuzen te verdedigen met een beroep op feiten? Hoe hanteren we een fundamenteel moreel meningsverschil? Wiens mening geeft de doorslag? In hoeverre is iemand verantwoordelijk voor zijn gezondheid en ziekte? Hoe verhouden zich eerbied voor het leven en kwaliteit van het leven?

Doktersjas in kantine

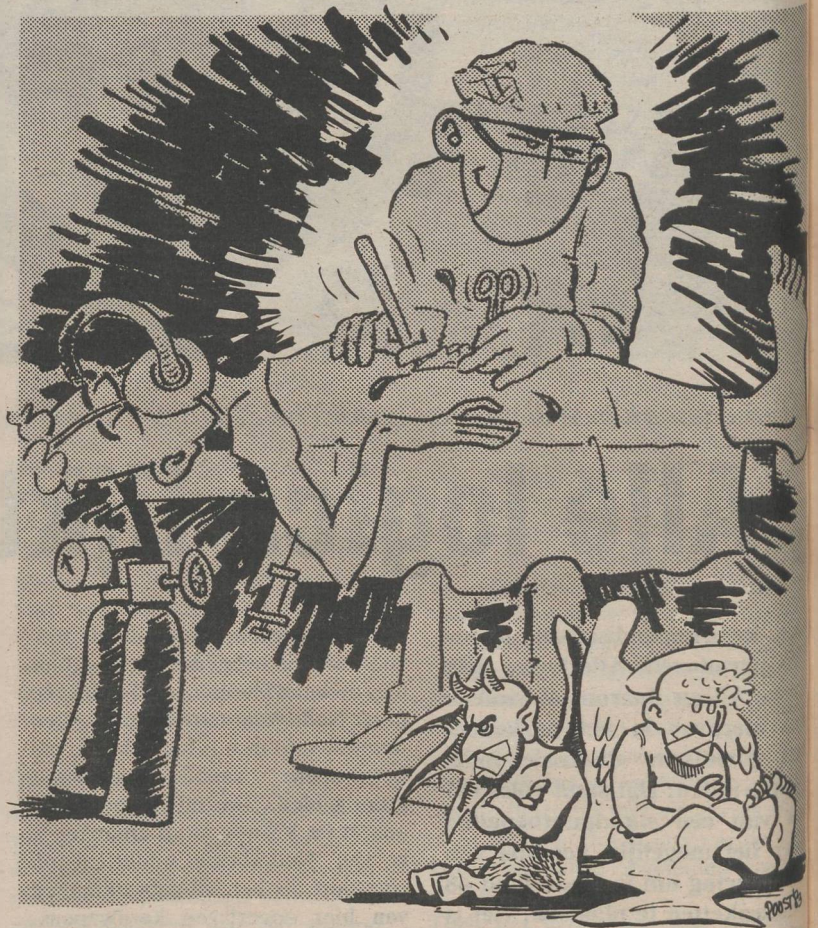
De twee volgende hoofdstukken bevatten casuïstiek. Allereerst op microniveau, met drie casus: aanhouden van de doktersjas in de personeelskantine; informatie over de klacht en toestemming voor een ingreep; eisen van een ingreep en kwaliteit van het leven. Vervolgens

illustreren twee casus de macro-ethiek: is er een recht op gezondheidszorg? En hoe kan men komen tot nieuwe doelstellingen voor de geneeskunde? Dit laatste leidt tot een interessante uiteenzetting over de mogelijkheden tot afweging van welzijn (interessant, ook omdat de filosoof Bentham tweehonderd jaar geleden een overeenkomstige beschouwing wijdde aan het afwegen van „pleasures and pains”). De actualiteit van het sociale utilisme is groter dan de auteurs in het korte paragraafje hierover menen). In het voorlaatste hoofdstuk komt ieder van de schrijvers apart aan bod. Ze geven aan welke waarden en normen voor hen zelf belangrijk zijn. Heleen Dupuis verdedigt haar keuze voor een moraal van redelijkheid; Paul Thung schetst zijn landschap van goed en kwaad. Het boekje besluit met een leeswijzer: nuttige tips voor wie meer weten. Tot dat laatste zal het boekje, denk ik, zeer stimuleren. Er worden zoveel problemen en zoveel vragen opgeworpen dat de lezer wat vertwijfeld, maar niet ontmoedigd, achterblijft. Of de doelstellingen van het boek gehaald worden, is voor mij twijfelachtig. Zo blijft het voor de lezer onhelder wat „moreel” precies betekent. Wat maakt dat een moreel oordeel of een morele waarde onderscheiden is van bijvoorbeeld militaire oordelen of economische waarden? (Denk aan ene maarschalk Ogarkof, die helemaal niet weet wat men bedoelt als gevraagd wordt naar morele overwegingen, naast militaire). De karakterisering van de auteurs is zo weinig specifiek dat in feite alles moreel kan zijn. Van een moreel conflict is volgens hen bijvoorbeeld sprake „wanneer er een verschil van waarden optreedt in een situatie waarin gekozen moet worden tussen diverse handelwijzen, welke handelingen het leven en of welzijn van mensen betreffen” (p. 85). Deze omschrijving is te ruim. Ze veronderstelt dat de lezer al weet dat het hier om morele, en niet economische of verkeerskundige, waarden gaat. Alleen wanneer er morele waarden in het spel zijn, is er een moreel conflict. Wat het predikaat „moreel” betekent is daarmee niet duidelijk geworden. Hetzelfde geldt voor de wat moeizame besprekingen over het morele oordeel en handelingen met een ethisch aspect. Aangegeven wordt hoe en wanneer die zich voordoen, maar verondersteld wordt al weer dat de lezer weet wat „moreel” is. Ook het onderscheid tussen „moreel” en „juridisch” blijft volstrekt onhelder. Het recht op zelfbeschikking bijvoorbeeld wordt volledig juridisch ingekleurd; wat de morele grond van dat recht is, blijft duister.

Moraal of ethiek?

Deze onduidelijkheid wordt nog vergroot door het onderscheid dat gemaakt

Ethici, indringers in het medische rijk?

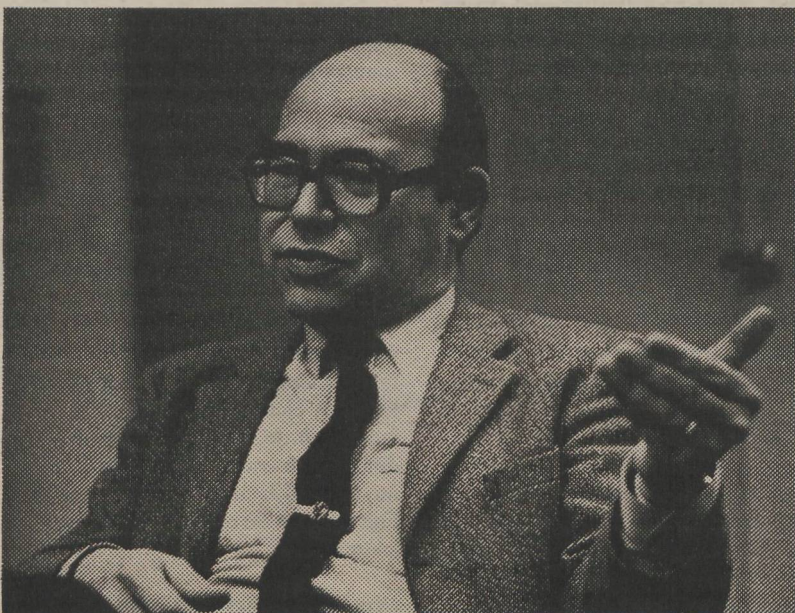

wordt tussen moraal en ethiek. In het verlengde daarvan zouden ook de bijvoeglijke naamwoorden „moreel” en „ethisch” uit elkaar gehouden moeten worden. De auteurs constateren zelf dat dit problematisch is, en ze gebruiken deze woorden dan ook door elkaar heen (bijv. „een expliciete morele doordenking”, terwijl ze in hun terminologie van „ethische doordenking” hadden moeten spreken). Bevorderlijk voor het verschaffen van helderheid over een zo cruciaal begrip is dit niet. Ik vermoed dat het onderscheid tussen moraal en ethiek, dat analytisch bedoeld is, uiteindelijk deze onhelderheid in de hand werkt. „In de ethiek wordt gesproken over menselijk gedrag in keuzesituaties en over de normen waaraan dat gedrag kan worden beoordeeld”, aldus de schrijvers (p. 9). Deze uitspraak, even afgezien van haar al bekritiseerde specificiteit (een politie-agent of rechter spreekt over hetzelfde, zonder ethiek te bedrijven), geeft niet weer wat vrijwel alle ethici in vrijwel alle tijden gedaan hebben. Ethici beschreven weliswaar gedrag, als mede de daarin vervatte normen, maar zij deden meer: zij waardeerden het in termen van goed en kwaad. Hen interesseerde niet hoe mensen zich gedroegen, maar hoe ze zich behoorden te gedragen. De auteurs hebben een statische, analyserende opvatting van ethiek. Daarin wordt een neutraliteit en objectiviteit gesuggereerd die de ethiek niet heeft en in feite ook nooit gehad heeft. Het kenmerkende van ethiek is mijns inziens juist haar kritische veranderingsgerichtheid. Zij wil, als de heersende moraal tekort schiet, zekerheid verschaffen, voor zover mogelijk (en de vraag hoever dat mogelijk is, rekent zij eveneens tot haar taak). Ethiek heeft geen achterhoedefunctie in de tros van de samenleving. Ethiek wil niet louter moralen bestuderen en vergelijken, maar wil zo nodig zelf een andere, betere moraal verdedigen of zelfs construeren. Dit is wat ook de auteurs van het onderhavige boekje in feite met hun ethiek doen. Zij propageren juist hun

conceptie van ethiek omdat ze een moraal van redelijkheid voorstaan, omdat ze willen dat in het menselijk handelen de autonomie van ieder individu wordt geëerbiedigd. Ethiek kan niet worden losgemaakt van de eigen moraal. Dat blijkt al uit de manier waarop andere morele opvattingen worden beschreven: van de natuurrechtelijke ethiek en de christelijke moraal wordt eerst een karakteristiek geschetst en vervolgens worden ze zonder veel omhaal van woorden als „feitelijk onhanteerbaar uitgangspunt voor een behoorlijke morele argumentatie” bestempeld (p. 73). Juist uit het woordje „behoorlijk” blijkt hoe normatief de ethiek-opvatting van de auteurs in feite is. De persoon van de ethicus, die bepaalde waarden waardevoller vindt dan andere, en dus de ene keuze beter dan de andere, kan niet worden uitgeschakeld. Dit gevoel kregen de schrijvers gfaandewegelijkbaar ook. Vandaar hun persoonlijke visie aan het eind van het boek. Ten onrechte suggereren ze door deze opzet dat alles dat daaraan voorafgaat wel gespeend is van persoonlijke morele opvattingen. Hun averstie tegen het dogmatisme en de intolerantie waarmee sommige morele opvattingen worden verdedigd, schemert in alles door. Een moraal van redelijkheid verdedigen is uiteraard volkomen legitiem, haar verpakken in een opvatting van ethiek als objectieve wetenschap en suggereren dat beide zaken los van elkaar staan, lijkt mij echter misleidend.

Bovenstaande bedenkingen willen aan de waarde van het boekje als zodanig niets afdoen. Ze bewijzen hoezeer het de lezer prikkelt om zelf over moraal en ethiek na te gaan. De intentie van de auteurs om de lezer aan het werk te zetten (wat wil zeggen: aan het denken) is wat mij betreft dus zeker geslaagd. Daarom kan het boekje aangeraden worden, ook al belichten de schrijvers het voordelige van twijfels voornamelijk vanuit het nadelige van zekerheden.

Henk ten Have

Prof. dr. Paul Thung

Van je lening wil je niet wakker liggen

Geld lenen doe je alleen als het echt nodig is. Voor onverwachte uitgaven heb je gespaard. Heb je eigen reserves gekweekt.

Maar soms blijken die niet toereikend. In zo'n geval is een aanvullende krediet-mogelijkheid erg belangrijk. Maar dan in de vorm van een beheerst krediet. Dat wil zeggen op een zodanige manier, dat u geen kans loopt op geldzorgen die u uit de slaap houden. Dat kan alleen als u verplichtingen op u hebt genomen, die u goed áán kunt.

Doorlopend Krediet

Bij een Doorlopend Krediet van Spaarbank Limburg wordt – afhankelijk van uw inkomen – in overleg met u een maximaal kredietbedrag vastgesteld. Tot dit plafond kunt u voortdurend geld bij de bank opnemen.

Hebt u geld opgenomen dan wordt maandelijks een vast bedrag afgelost. Een indruk hoeveel dat kan zijn, krijgt u aan de hand van de tabel.

Voorbeelden van het Doorlopend Krediet

Kredietlimiet max. f 30.000	Rente % per mnd.	Jaar- ¹⁾ rente %	Maandelijks aflossing	Theoretische looptijd ²⁾
3.000	0,97	12,28	f 84,00	45 mndn
5.000	0,97	12,28	f 139,00	45 mndn
10.000	0,97	12,28	f 278,00	45 mndn
20.000	0,97	12,28	f 556,00	45 mndn
30.000	0,97	12,28	f 834,00	45 mndn

1) De rente per jaar op basis van samengestelde interest m.i.v. 01.09.1983.

2) De theoretische looptijd geeft het aantal maanden aan dat u aflost als u het gehele bedrag opneemt, bij de huidige tarieven. zonder extra aflossingen en opnamen.

Alleen over het opgenomen krediet betaalt u rente. Extra aflossen (dus meer dan het termijnbedrag) kan altijd. Het levert u een directe rentebesparing op.

Persoonlijke Lening

Bij een Persoonlijke Lening van Spaarbank Limburg wordt – afhankelijk van uw inkomen – in overleg met u het bedrag dat u wilt en kunt lenen vastgesteld.

Dit bedrag lost u in vaste maandelijks termijnen af. Een indruk hoeveel dat kan zijn, krijgt u aan de hand van de tabel.

Voorbeelden van een Persoonlijke Lening

U leent	Jaar- [*] rente %	12 mnd.	24 mnd.	36 mnd.	48 mnd.	60 mnd.	72 mnd.
f 3.000	15,2	f 270	f 145	f 103	f 83	f 71	f 63
f 6.000	14,2	f 537	f 287	f 204	f 163	f 138	f 122
f 8.000	13,2	f 713	f 379	f 268	f 213	f 180	f 159
f 10.000	12,7	f 889	f 471	f 333	f 264	f 223	f 196
f 18.000	11,4	f 1.590	f 838	f 588	f 464	f 390	f 342

* De rente per jaar op basis van samengestelde interest.

Maximum krediet is f 30.000, —. Tussenvallende bedragen zijn natuurlijk ook mogelijk.

Zowel het Doorlopend Krediet als de Persoonlijke Lening kennen geen afsluitkosten. Een overlijdensrisico is bij het tarief inbegrepen.

Mocht u meer willen weten, bel dan op naar of loop even binnen bij een van de kantoren van Spaarbank Limburg.

spaarbank limburg

Hoofdkantoor: Markt 17-18, Maastricht. Tel. 043-84 12 22

Distriktkantoor: Prinsenhofstraat 3, Venlo. Tel. 077-1 15 55

Bijkantoren: Maastricht (18), Amby, Beek, Berg en Terblijt, Blerick (3), Borgharen, Bunde, Cadier en Keer, Eijsden, Gronsveld, Heer (3), Meerssen, Roermond, Sittard (3), Tegelen, Vaals, Valkenburg, Velden, Venlo (3), Venray.

Lenen kan noodzakelijk en bovendien verantwoord zijn

